

rodnih heroja ovoga kraja i zbirkom ordena i odlikovanja.

— Etnološka građa izložena je u hronološkoj komparaciji sa istorijskim razvojem ovog područja u 19. i 20. veku. Najznačajnije celine predstavlja pokušstvo tradicionalne moravske kuće, zatim poljoprivrede, seoska radionost, gradski zanati, nakit i nošnja. — Umetnička zbirka izložena je u Galeriji muzeja. Obuhvata izbor iz legata Milojević — Vulić, savremenog srpskog slikarstva i zavičajnog slikarstva, kao i predmeta primenjene umetnosti. Stalna postavka Muzeja propraćena je prigodnim katalogom od 15 strana sa rezimeima na 3 strana jezika. U toku ove godine u pripremi je I sveska »Pomoravskog glasnika« u izdanju Muzeja u kome će biti detaljnijeg prikaza koncepcije i sadržaja izložbe.

Perspektiva rada Muzeja je unapređenije pedagoško-vodičke službe imajući u vidu veliko interesovanje za ovaj kulturni čin. Za proteklih godinu dana izložbu je videlo više od 12.000 posetilaca. Takođe se radi na formiranju propagandne službe u okviru prodajne umetničke Galerije koja će biti otvorena ove godine u prostorijama Muzeja na 32 m².

Na kraju treba istaći da su veliku pomoć u realizaciji stalne postavke Zavičajnog muzeja u Svetozarevu pružili: Gradski muzej u Vukovaru, Istorijski muzej Srbije, Narodni muzej u Kragujevcu i Narodni muzej u Kruševcu. Zahvaljujemo takođe recenzentima izložbe: dr Dragoslavu Srejoviću, mr Đorđu Mitroviću, Ranku Barišiću i dr Miodragu Jovanoviću.

ABSTRACT

The permanent display of the Svetozarevo District Museum — the result of the museum's long-term projects

M. Aleksić

The museum service in Srednje Pomoravlje started in 1954, with the founding of the District Museum in Svetozarevo. Thanks to the recruitment of extra staff, this museum is the only one in the region to have been able to continue with its work despite many difficulties, especially of inadequate space. The museum's permanent display was first opened in 1983, with over 3000 exhibits covering an area of 600 square meters. At the same time, an art gallery — 200 square meters in size and housing a permanent collection — was opened. The main concept of the museum's display is to present to the public, in one place, the history and culture of this region from 5500 B.C. to World War II, a suitable reflection of the complexity of this type of local museum. In chronological and subject order, the exhibits presented are:

Early Stone Age, Iron Age, Antique period, Medieval period, numismatic collection, period of the Turkish Empire, Wars against the Turks, Svetozar Marković and the development of the Labour movement 1846—1876, First and Second World War, ethnological material from the 19th and 20th century, and an art collection. A detail catalogue accompanies the permanent collection; work is also underway on the first issue of the journal »Pomoravski glasnik«, to be edited by the Museum. There are plans to establish an educational department, as well as a commercial gallery, in the future.

The Museum has, since 1981, organized archaeological research work in this region, in collaboration with the Serbian Academy of Science and Art from Belgrade and the Regional Association of Science in Kragujevac.

Nekoliko opaski uz novu koprivničku arheološku izložbu

Zorko Marković

Muzej grada Koprivnice, Koprivnica

Kao dio stalnog postava u matičnoj zgradi Muzeja grada Koprivnice postavljena je izložba *Arheološka istraživanja u koprivničkoj Podravini*. Izložbu je, s nekoliko suradnika, postavio autor ovoga teksta, s ciljem da se javnost upozna sa stanjem arheoloških istraživanja, prvenstveno iskapanja, kojih je u posljednjih desetak godina bio priličan broj. Izdan je i prigodni katalog u kojemu je nazna-

čena osnovna literatura, nabrojena nalazišta na kojima su provedena bilo kakva iskapanja, tiskan popis svih do tada poznatih nalazišta (s kartama), te dan kratki opis postava. Za izložbu je, uz dvije prostorije na katu, uređen (vlastitim radom muzejskih radnika) ulazni hodnik, gdje je postavljen mali lapidarij.

Do početka 1984. godine u koprivničkoj općini bilo je poznato 49 nalazišta iz prethistorije, a iskapanja, jednogodišnja ili višegodišnja, bila su provedena na 11 lokaliteta (najveća na nalazištima Koprivnička Rijeka—Rudina I, Koprivnički Bregi—Seče, Delovi—Grede I, Delovi—Poljane I). Ne računajući tragove cesta, bilo je poznato 27 nalazišta iz razdoblja antike, a na šest lokaliteta provedena su iskapanja (najveća na lokalitetima Novigrad Podravski—Brežanec, Draganovec, Kunovec Breg i Novačka—Gradina). Srednjovjekovni nalazi registrirani su na 91 nalazištu, a iskapanja je bilo na 11 lokaliteta, ali često usputno uz istraživanje drugih razdoblja (najveća iskapanja su bila na lokalitetima Djelekovec—Šćapovo, Kamengrad i Delovi—Grede I).

Izložba je zaista osvježanje u zgradi koprivničkog Muzeja, ali joj možemo postaviti i brojne primjedbe. Veći dio primjedbi povezan je s financijama, tj. s objektivnim nemogućnostima da se izložba postavi na moderniji način od ovoga. Jedan od prvih prigovora odnosi se na činjenicu da je postavljena u dvije prostorije koje »presijeca« dio etnografskog postava, pa nedostaje cjelovitiji dojam. U prvoj prostoriji postavljeni su prethistorijski nalazi. U vitrini 1 nalazi se kera-

Detalj predvorja Muzeja grada Koprivnice, snimio Mladen Jakupec

mički i kreneni materija kulture Seče i lasinjske kulture tj. iz razdoblja ranoga i srednjeg eneolita. U vitrini 2 izložen je kameni, koštani i keramički materijal s vučedolskog lokaliteta Rudina I (do sada najveći istraženi lokalitet, 812 m²). U trećoj vitrini nalaze se kameni i keramički predmeti iz ranoga i kasnoga brončanog doba (kulture: kasna vinkovačka, lincenska i kultura polja sa žarama). U vitrini 4 izloženi su mamutovi zubi, glave prethistorijskog bika i jelena, koštano oruđe, bakreno, brončano i željezno oruđe i oružje, iz brončanog i željeznog doba (izuzev mamuta i jelena). U vitrini 5 nalaze se brončani, željezni i keramički materijal s kraja brončanog doba, iz starijeg i mlađeg željeznog doba (pretežno lokaliteti Grede I i Farkašić P), tj. do dolaska rimske vlasti u ove karjeve, potkraj 1. stoljeća prije naše ere. U prostoriji su izloženi kameni žrvanj, veliki lonac za zalihe, dio čamca. Na zidovima se nalaze opis razdoblja, tlocrt naselja Rudina I, karta keltske ekspanzije, karta prethistorijskih plemena u Jugoslaviji, te nekoliko fotografija s iskapanja prethistorijskih nalazišta.

Velik prigovor mogao bi se uputiti starim vitrinama, koje su i nespretne za izlaganje i otvaranje. Estetski su »popravljene« ulaganjem tkanine u boji (svako razdoblje na izložbi ima drugu boju), koja zaista osvježava prostoriju i sam materijal. Prigovor se može uputiti i rasvjeti, koja je stara i neadekvatna, kao i pomanjkanju restauriranih predmeta iz pojedinih razdoblja.

Antički dio izložbe, snimio Mladen Jakupec

Detalj prethistorijskog dijela izložbe, snimio Mladen Jakupec

U drugoj prostoriji nalaze se predmeti iz antike i srednjega vijeka, dok numizmatički nalazi sežu do 19. stoljeća. U vitrini 6 izložen je (po grobnim cjelinama) keramički, željezni i brončani materijal s antičke nekropole Kunovec Breg. U vitrini 7 izloženi su luksuzni predmeti s antičke nekropole u Novačkoj: novac, keramički, stakleni i brončani materijal. U vitrini 8 izloženi su antički nalazi s nekoliko ostalih nalazišta. Uz vitrine izložena je kopija jednoga miljokaza, dio nadgrobnog spomenika i kamena urna. Na zidu se nalaze opis razdoblja, te fotografije s iskapanja.

U vitrini 9 izložen je keramički i željezni materijal s različitih srednjovjekovnih lokaliteta. U vitrini 10 izloženi su prvi put cjelovitije nalazi s velike srednjovjekovne nekropole Đelekovec—Ščapovo, te s utvrde Kamenograd. Uz vitrine se nalaze kameni predmeti s Kamengrada i Koprivnice, zbirka mačeva, te zbirka kopalja i sjekira. Na zidu se nalaze opis razdoblja, fotografije staroga tlocrta Koprivnice i povelje kojom je Koprivnica postala slobodni kraljevski grad (1356), te fotografije s iskapanja nekih srednjovjekovnih lokaliteta, kao i samih lokaliteta. U vitrini 11 izložen je dio skupnog nalaza rimskog novca iz 3. stoljeća iz Imbriovca, te brojni pojedinačni i skupni rimski, srednjovjekovni (frizatici, banovci, bizantski i mletački novci itd.) i novovjeki novci evropskih vladara i država.

U ovoj prostoriji rasvjeta je još problematičnija (premda u obje prostorije svaka vitrina, izuzev, na žalost, numizmatičke, ima rasvjetu) zbog numizmatičkog pregleda. Numizmatika je izložena na neadekvatan način, u jednoj horizontalno postavljenoj izduženoj vitrini. Također kod karata nalazišta valja zamijetiti da bi bilo bolje da su preciznije. Naime, karte postoje samo za svako veliko razdoblje (prethistoriju, antiku i srednji vijek), ali na njima nisu preciznije raščlanjena manja razdoblja ili nalazišta pojedinih kultura. Izložba, naročito druga prostorija, doimlje se pretrpanom, ali to su nametnuli sami uvjeti, tj. nepostojanje drugih slobodnih prostora. Kada se nakon nekoliko godina arheološki izložci presele u adaptirane

prostorije nekadašnjeg Arhiva (u prizemlju iste zgrade), moći će se, vjerujemo i taj problem na pravi način riješiti. Također smo svjesni da bi nam mnogo više odgovarale staklene pregrade i pokretni kubusi uz zidove, ali to ni mnogi veći muzeji nisu u stanju isfinancirati. Kada jednom i adaptacija matične zgrade koprivničkog Muzeja dođe na red (a ušla je kao jedan od prioriteta zaštite spomeničkog nasljeđa u jedan dugoročniji općinski plan želja), prišlo bi se posve modernom koncipiranju prostora (uključujući i potkrovlje), što bi već samo po sebi onemogućavalo pravljenje zastarjelih ili neadekvatnih izložbi.

Izložbu je potkraj ožujka o.g. otvorio direktor Muzeja grada Koprivnice — Franjo Horvatić, a prilikom vrlo posjećenoga otvorenja prikazivani su i dijapozitivi s arheoloških istraživanja ovoga terena. I kasnije, sve do danas, izložba je vrlo posjećena, a dobro su je primili i mlađi i stariji posjetitelji. Stoga možemo njom biti zadovoljni, ali moramo biti i svjesni svih njezinih nedostataka, kako bismo ih u budućnosti mogli izbjeći.

ABSTRACT

A few notes on the new archaeological exhibition in Koprivnica

Z. Marković

In the central building of the City Museum in Koprivnica a permanent exhibition of archaeological excavations in Koprivnička Podravina has been installed. The exhibition display is the work of the author of this text and some of his assistants, and is intended to present to the public the present state of archaeological research and excavations in the region. The exhibition's catalogue includes a detailed list of archaeological sites, maps showing their location and a review of the display. The exhibition is presented in two rooms, a small lapidarium having been erected in the entrance hall.

Obnovljena postava Tolminske muzejske zbirke

Janez Pirc

Tolminska muzejska zbirka, Tolmin

Tolminska muzejska zbirka sastavni je dio Goriškog muzeja (Muzeja Gorice). Obnovljeni prostori zbirke bili su otvoreni 8. veljače 1984. g., na dan

slovenskog kulturnog praznika. Tolminska muzejska zbirka ima tri odjela: etnološki, arheološki i odjel NOB-e.

Etnološki odjel

Novouređena etnološka zbirka prikazuje najljepše predmete tolminske narodne kulture. Na žalost, ograničeni izložbeni prostor sadašnje etnološke zbirke ne dopušta detaljni prikaz tematskih ili geografski zaokruženih poglavlja tema o Tolminu. Stoga je prilično mnogo narodnog blaga ostalo u depou muzejske zbirke.

U prvom je prostoru predstavljen najzanimljiviji i možda najznačajniji dio nekadašnje tolminske kuće — **prostor ognjišta ili kuhinje**. Oko ognjišta i iznad njega na napi redaju se predmeti koje je domaćica upotrebljavala u svome radu. Na Tolminskom je kao materijal domaćih rukotvorina većinom prevladavalo drvo.

U prošlosti je glavna gospodarska grana na Tolminskom bilo **stočarstvo**, a najznačajniji oblik stočarstva je bilo stočarenje na planini. Predstavljeni su volovski jarmovi, predmeti za mlijeko i sir iz domaćih sirana: obodi za sir »posnemaunce« za vrhnje, modeli za maslac itd. Stočarstvu pripada priprema zimske krme s košnjom i sušenjem sijena i oruđe: kose, srpovi, klepovi, drveni ovratnici za vješanje zvonaca oko vrata životinja.

Na Tolminskom su bili razvijeni brojni sitni domaći obrti i djelatnosti koji su pomagali seljaku da dođe do veće zarade ili uštede. To su kovačija, bačvarstvo, košaraštvo, pravljenje posuda, platna itd. Predstavljene su izradvine i oruđa koje su upotrebljavali pri izradbi: stol, kolovrat, trlice, cokule, žlice itd.

Umjetnost. Zipke spadaju među najljepše predmete tolminske etnografske zbirke. Odlikuje ih raznovrsna oslikanost s ornamentima i figuralnim motivima. Lijep primjer narodnog umjetničkog oblikovanja predstavljaju karnevalske maske »abličja« iz sela Drežnice, te slike na staklu sa Šentvidske visoravni.

Prikazana muška i ženska nošnja nije »tipična tolminska nošnja«, ali pokazuje većinu elemenata nekadašnje narodne nošnje na teritoriju Tolminskog.

»Breginski kut«. Breginski kut je posebno zanimljiv dio Tolminskog radi izrazitog utjecaja Beneške Slovenije. Poslije potresa 1970. godine, kada je nestalo staro Breginje i izgradilo se novo, život se posve promijenio — stari Breginj je ostao samo uspomena. Dio toga je prikazano gradivo koje su muzealci spasili iz ruševina.

Arheološki odjel

U njemu susrećemo najstariju povijest Tolminske. U prapovijesti je Tolminska zaživjela već u starijem željeznom dobu; prije tog razdoblja nema arheoloških nalaza. U tom vremenu (800 — 350. prije n.e.) je u porječju Soče živjela samostalna kulturna skupina koju po nalazištu Sv. Lucija (današnji Most na Soči) nazivamo svetolucijska kulturna skupina. To je uz dolensku, centralna halštatska skupina u Sloveniji. Slika te kulture je konstruirana na nalazištu oko 9.000 žarnih grobova koji su bili iskopani uglavnom u Mostu na Soči, nešto i u Tolminu i Kobaridu, te oko tridesetak kuća iz prapovijesnog naselja koje se nalazilo na mjestu današnjeg Mosta na Soči. Keltski prodori nakon 300. godine prije n.e. označavaju kraj halštatske svetolucijske kulture. Mlađe željezno doba predstavlja idrijska kulturna skupina (po nalazištu Idriji kod Bače), koja je u to vrijeme zamijenila svetolucijsku kulturnu skupinu. Zbirku iskopina (keramički prilozi iz grobova, žare, fibule, narukvice, prsteni, igle i drugi ukrasi) lijepo dopunjuju skice, crteži i fotografije.

Rimsko doba je zastupljeno novcima pronađenim na tom području, a staroslavensko naselje patiniranim obručima i naušnicama nađenim na groblju kod Sv. Urha u Tolminu. U posebnoj vitrini možemo vidjeti ostatke srednjovjekovnog grada koji je stajao na Kozlovskom rubu nad Tolminom.

Odjel NOB-e

U okviru zajedničke borbe naših naroda za slobodu, odjel NOB-e prikazuje dug i težak put do konačne pobjede koji je zahtijevao ogromne žrtve, neizmjerne napore i dosljedno ustrajanje. Govori o tome kako se snažno borila Primorska i da udio Tolminske u toj borbi nije bio malen. Izložba je kronološki i tematski razdijeljena po razdobljima:

— kraj prvog svjetskog rata, priključenje Primorske Italiji, fašističko nasilje nad slovenski življem;
— napad na Jugoslaviju, osnivanje odbora Oslobodilne fronte na Tolminskom, prvi organizatori otpora;
— prve partizanske čete, Soški odred, Sjeverni i Južnoprimerški odred, osnivanje Gregorčičeve i Gradnikove brigade;
— kapitulacija Italije, svenarodni ustanak, Kobaridska republika;
— bitka za očuvanje tekovina svenarodnog ustanka, osnivanje IX. korpusa;